

Araştırma/Research

DOI: 10.7822/omuefd.593411

OMÜ Eğitim Fakültesi Dergisi

OMU Journal of Education Faculty

2019, 38(2), 206-224

Ortaokul Matematik Ders Kitaplarındaki Dilsel ve Görsel Metinlerin Toplumsal Cinsiyet Rollerine Göre İncelenmesi ¹

Tuğba ÇELİK ², Arzu AYDOĞAN YENMEZ ³, Semirhan GÖKÇE ⁴

Makalenin Geliş Tarihi: 17.07.2019

Yayına Kabul Tarihi: 28.12.2019

Online Yayınlanma Tarihi: 30.12.2019

Toplumsal cinsiyet, kişileri cinsiyetlerine göre toplum tarafından bazı kalıplara ve kabullere zorlayan, doğal olmayan üst kimliklerdir. Bu çalışmanın temel amacı 2017-2018 eğitim öğretim yılında Talim ve Terbiye Kurulu tarafından onaylanan 5, 6, 7 ve 8. sınıf ortaokul matematik ders kitaplarındaki toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl görüldüğünü incelemektir. Doküman incelemesi yönteminin kullanıldığı bu çalışmada, toplumsal cinsiyet alan yazınında yer alan kavramlar odağında ortaokul matematik ders kitaplarındaki metinler incelenmiştir. Çalışmanın bulgularında ortaokul matematik ders kitaplarında erkeğe ve kadına yüklenen rollerin ayrıştığı; kadınların ev içindeki işlerde özellikle yemek yapmakla, erkeklerin ise ev dışı toplumsal yaşamla ilişkilendirildiği görülmektedir. Ayrıca bu ders kitaplarında kadınlar iş gücü ortamlarına katılmayıp daha çok ev kadını olarak, erkekler ise iş gücünün temel ögesi olarak çok çeşitli mesleklerle nitelendirilmektedir. Sonuç olarak, Türkiye'deki ortaokul matematik ders kitaplarındaki kadın ve erkeklerin basmakalıp betimlemelerle sunulduğu ve bu kitaplardaki metinlerdeki kadınların iş gücüne katılma oranının erkeklerle göre daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Toplumsal cinsiyet, Ortaokul matematik ders kitapları, Matematik eğitimi, Eğitimde toplumsal cinsiyet.

GİRİŞ

Toplumsal cinsiyet, biyolojinin belirlediği somut bedenlere soyut anlamlar yükleyerek onları kültürel olarak tanımlama ve bazı davranışlar ve değerler bakımından cinsiyetleri birbirinden ayırma olarak tanımlanabilir (Guez, Allan, 2000, s. 10; Ridegeway ve Correl, 2004). Kadınlık ve erkeklik olarak adlandırılan basmakalıp bazı roller ve değerler, toplumda birbirinden kesin çizgilerle ayrılmıştır. Cinsiyetler arasında yaratılan bu ayrımlar, özellikle kadına dönük eşitsizliklerin doğmasına yol açmıştır (Bingöl, 2014; Fahlgren ve Sawyer, 2011). Toplumsal cinsiyete feminist bakış açısını gözeterek üretilen bilimsel çalışmalar daha çok önem verir; çünkü bu kavram, kadınlar ile erkekler arasındaki güç

¹ Bu makale, Vth International Eurasian Educational Research Congress'te sunulan "Ortaokul Matematik Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet" başlıklı sözlü bildiri olarak geliştirilerek hazırlanmıştır.

² Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, celik77@gmail.com, ORCID: [0000-0002-2211-9243](https://orcid.org/0000-0002-2211-9243)

³ Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, aydogan.arzu@gmail.com, ORCID: [0000-0001-8595-3262](https://orcid.org/0000-0001-8595-3262)

⁴ Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, semirhan@gmail.com, ORCID: [0000-0002-4752-5598](https://orcid.org/0000-0002-4752-5598)

Çelik, T., Aydoğan Yenmez, A., Gökçe, S. (2019). Ortaokul matematik ders kitaplarındaki dilsel ve görsel metinlerin toplumsal cinsiyet rollerine göre incelenmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(2), 206-224. DOI: 10.7822/omuefd.593411.

ilişkilerini anlamaya, eşitsizlikleri sorgulamaya yaramaktadır (Ecevit, 2011, s. 2). Kadın ve erkeğin eşit olmasına yönelik gerçekleşecek toplumsal dönüşümler işbirliği ile gerçekleşmekte; kurumların ve kurumsal olmayan kişi ya da toplulukların girişimleri birbirini desteklemekte ve tetiklemektedir. Bu nedenle toplumda cinsiyet eşitliğinin sağlanması çabası, tümüyle ve yalnızca feminizm araştırmaları yapanlardan beklenmemelidir; cinsiyet eşitliği, çeşitli alanların iş birliği ile sağlanabilecektir (Kang, Lesserd, Heston, Nordmaken, 2017; Sprague ve Kobrynowicz, 2006; Gaskell ve Taylor, 2003).

1960 ve 1970'li yıllarda hız alan toplumsal cinsiyet araştırmaları, kadın kimliğinin gelişmesinde ve kadınların yetişkin dünyasında karşılaştığı eşitsizliklerde okulun ve öğretmenlerin nasıl bir etkisi olduğunu araştırmakla işe başlamıştır. Bu yıllarda yapılan araştırmalar; kız çocuklarının evdeki rollerine benzerlik gösteren toplumsal rollere, ailelerine ve evdeki sorumluluklarına daha fazla zaman ayırabilecekleri görevde yükselme olanağı bulunmayan öğretmenlik ve hemşirelik gibi mesleklere yönlendirildiklerini göstermektedir (Legewie ve DiPrete, 2012; Tan, 2011, s. 91). Ayrıca okullarda okutulan çocuk masalları, cinsiyet rollerine ilişkin basmakalıp ölçütler belirlemekte ve bu ölçütler erken yaştaki bireye doğalmış gibi sunulmaktadır (Kostas, 2018).

Toplumdaki iş gücü dağılımı, cinsiyet ayrımcılığı bakımından önemli bir göstergedir. Gouldming'in (2013, s. 113-114) belirmelerine göre ülkelerdeki işsizlik oranlarının dağılımı, cinsiyete göre değerlendirilmemektedir. Oysa bu dağılımda cinsiyetlere göre bazı dengesizlikler ve belirsizlikler bulunmaktadır. Örneğin bazı meslek gruplarında kadınların ya da erkelerin yoğunlaşması söz konusudur. Bunun yanı sıra, işsizlik oranlarını kaydeden kurumların genellikle kadınlar tarafından yapılan 'evde hasta bakımı', 'çocuk bakımı' ya da 'ev hizmetleri'ni bir iş kolu olarak görmediği; bu işi yapanların sigorta kapsamına alınmadığı anlaşılmaktadır.

Arnot ve Miles (2005) iş gücü ve cinsiyet eşitliği arasındaki ilişkiyi tartıştıkları çalışmalarında, neo-liberal hükümetlerin okullarda cinsiyet eşitsizliklerinin giderilmesine ilişkin çabalarıyla, ekonomideki iş alımlarında uygulanan cinsiyet eşitsizlikleri arasında bir çelişki bulunduğunu belirtir. Muhafazakâr hükümetler, feminizm karşıtı tutum izlediklerinden kadın kimliğinin özgürleşmesini desteklememekte; onu geleneksel kodlarla aile içinde ve belirli mesleklerde tanımlamayı sürdürmek istemektedirler. Katada (2012) ise refah devlet modelinin erkeklere ekmek işçisi kadınlara ise ev işçisi görevini verdiğini; feminist kuramın ise bu yönüyle refah devlet anlayışına itiraz ettiğini söyler. 21. yüzyılda kadınların da iş yaşamında payı vardır. Erkeklerin işsiz kalması, kadınların işsiz kalması ile aynı değerde bir sorundur. Arl ve Mahlov (2012), neoliberal tezin aksine girişimcilikte her iki cinsiyete eşit olanaklar verilmediğini savunmaktadır. Buna göre, kadınlar iş dünyasında önemli konum ve girişim bakımından öncül değil genellikle erkeklerin bıraktıkları boşlukları doldurmak üzerine görevlidirler. Avrupa'da cinsiyetler arası farkların kapanmasından doğan endişeler olduğu gibi bu farkların ortadan kalkmasıyla kadının yerinin modern dünyada yeniden tanımlanmasıyla çağdaş toplumlardaki olası yeni ve eşitlikçi düzenin heyecanı yaşanmaktadır (Arnot ve Mac an Ghail, 2006).

Toplumsal cinsiyet, daha çok toplumbilimin tartıştığı ancak zamanla pek çok bilimin de ilgisini çeken bir araştırma alanı konumuna gelmiştir. Toplumsal cinsiyete ilgi duyan bilim alanlarından biri de eğitimidir. Eğitimin toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini ne ölçüde pekiştirdiği araştırılmaktadır (David, 2015; Ecevit, 2011, s. 86; Fuller, 2009; Porter, 1986). Vatandaş (2007) çocukların yetiştirilmesi sırasında onlara kadın ve erkek cinsiyetinin hangi davranış, kişilik, özellik taşıması gerektiğine ilişkin sunulan önyargıların olumsuz etkilerinden söz eder. Öte yandan eğitim, ülkedeki eğitim politikalarına bağlı olarak evrensel ya da yerel açıdan kabul gören kültürü ve bilgiyi aktarır. Bu nedenle eğitim ortamları aslında toplumda kabul gören toplumsal cinsiyet rollerini de içinde barındırmaktadır (Legewie ve DiPrete, 2012; Tan, 2011, s. 85).

Arnot (2007) İngiltere'de işçi sınıfındaki kız ve erkek öğrencilerin 1960'lara kadar ayrı eğitim aldıklarını ve üniversiteye gidebilen erkeklerin kızlardan %20 daha fazla olduğunu aktarmaktadır. Bir başka

çalışmasında Arnot (2006), vatandaşlık, cinsiyet ve eğitim kavramlarının birbiriyle karmaşık ve güçlü bir ilişki içinde olduğunu; bu nedenle eğitim ortamlarında öğretmenlerin cinsiyet eşitliğine dikkat etmesi gerektiğini söyler. Ona göre cinsiyet ayrımı ve cinsiyete göre farklı uygulamalar yapmayan öğretmenler, toplumsal yaşamda her bakımdan eşitliği savunan liberal demokratik vatandaşların yetişmesini sağlamaktadır.

Yenice, Özden ve Hiğde (2017) yaptıkları çalışmada, erkek ve kız öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre üstbilgi farkındalıkları ve bilimin doğasına yönelik görüş ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Aynı çalışmada kız öğrencilerin üstbilgi farkındalık ve bilimin doğasına yönelik görüş ortalamaları erkek öğrencilere göre daha yüksek çıkmıştır. Uludağ ve Tepe (2018) ise çalışmalarında Milli Eğitim Müdürlüğü yöneticilerinin liderlik stilleri ve iş doyumunu düzeyleri ile cinsiyet, yaş, kıdem ve aylık gelir değişkenleri arasında anlamlı bir fark olmadığını ortaya koymuşlardır. Bu gibi çalışmaların sonuçlarına karşın, eğitimde toplumsal cinsiyetin dikey ve yatay ayrışım olarak gözlenmesi söz konusudur. Dikey ayrışım, cam tavan olarak da adlandırılabilen, kadınların bir üst konuma geçememesi durumudur (Akdemir ve Duman, 2017; sever, 2016). Bu duruma, fizik ve matematik öğretmenlerinin genellikle erkek, sınıf ve okul öncesi öğretmenlerinin ise genellikle kadın olması örnek gösterilebilir (Drudy, 2008). Benzer biçimde okuldaki ya da daha üst eğitim kurumlarındaki idarecilerin daha çok erkeklerden oluşması kadınların ise öğretmenlikte kalması buna örnektir. Kadınların doğum iznine ayrılması ya da çocuk bakımı gibi durumları nedeniyle idarecilik için seçilmemeleri ya da idareciliği bırakmaları bir gerçekliktir (Fosuah, Agyedu ve Gyamfi, 2017). Kadınların belirli alanlarda yoğunlaşması ise yatay ayrışımıdır. Bunun en aşırı örneği Suudi Arabistan gibi ülkelerde kızların ayrı okullarda okutulmasıdır. Kızların ortaöğretimde daha çok sosyal bilimlere erkeklerin ise sayısal bilimlere yoğunlaşması yine yatay ayrışımına denk gelir (Tan, 2011, s. 89-90).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin dünya çapında giderilmesi amacıyla çeşitli uluslararası kuruluşlar öncülük etmişlerdir. Birleşmiş Milletler (BM) raporuna göre dünyadaki okumaz yazmaların üçte ikisini kadınlar oluşturmaktadır. Eğitim, insanların ve toplumların yeteneklerini onlara fark ettiren ve kendilerindeki eksiklikleri görmelerini sağlayan bir süreçtir. Kadınların okuma yazma öğrenmeleri bile kendilerini toplumda ifade etmelerine, güçlenmelerine ve toplumda erkeklerin sahip olduğu haklar kadar eşit haklar kazanmalarına yaramaktadır. Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), 'Birleşmiş Milletler Bin Yıl Zirvesi'nde dünya liderlerinin desteğini alarak 2000 yılından başlayarak 2015 yılına kadar bütün kız çocuklarının okul ortamına kavuşmasını sağlamayı amaçlamıştır (Tan, 2011, s. 86). Yine Birleşmiş Milletler tarafından 1979'da kabul edilip, 1981'de yürürlüğe giren ve Türkiye'nin de taraf devletlerden biri olduğu "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi"nin 3. bölümünün 10. maddesinin c fıkrasında "Kadın ve erkeğin rolleriyle ilgili kalıplaşmış kavramların eğitimin her şeklinden ve kademesinden kaldırılması ve bu amaca ulaşılması için karma eğitimin ve diğer eğitim şekillerinin teşvik edilmesi, özellikle ders kitaplarının ve okul programlarının yeniden gözden geçirilmesi ve eğitim metotlarının bu amaca göre düzenlenmesi" amaçlanmıştır (UNICEF Türkiye, 2019). Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Orta Öğretim Genel Müdürlüğü tarafından Türkiye'de eğitim ortamlarındaki toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini gidermeye yardımcı olmak amacıyla 2015'te "Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Geliştirilmesi Projesi" başlıklı bir Avrupa Birliği Projesi hazırlanmıştır (MEB, 2015). Proje raporunda toplumsal cinsiyet eşitliği konusunun, Türkiye'de eğitim politikalarını oluşturan belgelerde bütüncül ve sistematik bir strateji çerçevesinde yer almadığı veya kendi başına bir stratejik politika hedefi oluşturmadığı tespit edilerek önümüzdeki yıllarda hazırlanacak politika belgelerinin toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin hedef ve stratejileri içerecek biçimde nasıl olması gerektiğine dair önerilere yer verilmiştir.

Eğitim ortamlarında toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin giderilmesi için öğretim programlarının ve ders materyallerinin gözden geçirilmesi gerekir (Acher, 1995, s. 124-125; Munavar, 2006, s. 24-27). Seguin'e (1989) göre ders kitaplarının öğretim programına uygun, yüksek kalitede tasarlanması gerekmektedir;

görseller ve içeriğin dersin öğretim programına ters düşmeyecek biçimde, öğretmenlerin kolayca kullanabileceği ve öğrencilere yol gösterici bir dille kurgulanması gerekmektedir. Ders kitapları, toplumun ağırlıklı olarak benimsediği kültürü ve değerleri betimleme bakımından da önemli kaynaklardır (Gouvias ve Alexopoulos, 2018). Yine ders kitapları, toplumun cinsiyet eşitliğini benimsemesinde ya da benimsenmemesinde önemli bir eğitim politikası aracıdır (Biemmi, 2018). Ders kitaplarının evrensel dil, din ve cinsiyet ayrımcılığına yer vermeyecek biçimde, evrensel değerlere uygun kurgulanması gerekmektedir (Çelik ve diğerleri, 2016; Demirgüneş, Çelik ve İşeri, 2015). Bu bağlamda bu çalışma, Türkiye’deki ortaokul matematik ders kitaplarında yer alan metinlerde toplumsal cinsiyetin nasıl sunulduğunu ele almaktadır.

Yang (2016), Hong Kong’da ilkokullarda kullanılan İngilizce kitaplardaki görselleri incelediği çalışmada, kadınların daha çok uzun saçlı ve elbiseli olduğu; pembenin kızlar için mavinin erkekler için kullanıldığını belirlemiş ve bu tutumun insan olmayan canlıların cinsiyetlerini belirlemek için de kullanıldığını bulmuştur. Lee ve Collins (2009) tarafından Avusturalya’daki 10 adet ortaokul düzeyi İngilizce ders kitapları üzerine gerçekleştirilen çalışma, çağdaş Avusturalyalı kadının erkeklerle henüz eşit biçimde betimlenmediğini, kadın ve erkek rollerinin geleneksel biçimde betimlendiğini ortaya koymuştur. Kadın nüfusunun erkek nüfusundan fazla olduğunu belirten ve son yıllarda kadınların çok çeşitli iş kollarında çalıştığını aktaran bu çalışmanın sonunda, toplumdaki değişimleri izlemeyen yayınevleri ve ders kitabı yazarlarının, eşitlikçi olmayan bu betimlemeleri tasarlamada sorumluluğunun büyük olduğu vurgulanmıştır. Commeyras ve Alvermon (1996), ortaokul tarih ders kitapları üzerinde yaptıkları çalışmada, 1990’lara gelindiğinde bile Amerika’da ve İngiltere’deki okullarda kullanılan ortaokul tarih kitaplarında erkek egemen bir içeriğin ve dilin kullanıldığını; kadınların ünlü erkeklerin eşleri olarak tanıtılıp 1800’lerde elde ettikleri evlenme, boşanma, seçme ve seçilme gibi kimi temel hakları almalarıyla anılıp çağdaş dönemde kadınların ilerledikleri bilimsel, sanatsal yolun, tarih dersi konusu olarak öğrencilere sunulmadığını dile getirmişlerdir. Gouvias ve Alexopoulos (2018), Yunanistan’da kullanılan ilkokul Yunanca ders kitaplarını inceledikleri çalışmalarında, basmakalıp cinsiyet rollerinin tasarlandığını; bu bağlamda erkeklerin kadınlardan iki kat fazla sosyal yaşamda gösterildiğini; bu kitaplarda erkeklerin ‘becerikli’ ‘yeterli’ ve ‘zeki’, kadınların ise ‘iyi’ ‘zayıf’ ve ‘neşeli’ betimlendikleri ortaya konulmuştur. Kenya’daki ders kitaplarını inceleyen Foulds (2014), Kenya’da kadın nüfusun pek çok alanda söz sahibi olmasına, çeşitli meslekler edinmesine, toplumsal yaşamda etkin olmaya başlamasına rağmen sosyal bilgiler ders kitaplarında çocuklara halen Kenya’da erkek egemen bir toplumun var olduğu yanlışlığının aktarıldığını dile getirmektedir. İtalya’daki kız ve erkek öğrencileri cinsiyetçi biçimde birbirinden ayıran bir eğitim sisteminin varlığından söz eden Biemmi (2018), kızların liberal sanatlara, erkeklerin ise bilim-teknolojiye yönlendirildiğini aktarır. Aynı çalışmada, İtalya’daki ders kitaplarında kadınların daha çok içeride ve en çok anne olarak betimlendiği; buna karşılık erkeklerin dışarıda ve en çok işte betimlendiği dile getirilmektedir. Fahlgen ve Sawyer (2011) İsveç’teki akademik ders kitapları üzerinde yaptıkları incelemede, yazarların kendi cinsiyetlerini, toplumsal konumlarını, etnik kimliklerini vs. tümüyle gizleyemediklerini belirtmiş; akademik metinleri yazmada nötr olmanın yollarının araştırılması gerektiğine dikkat çekmişlerdir. Japonya’daki ders kitaplarında ise halen ‘önce erkek’ ilkesi benimsenmektedir ve basmakalıp cinsiyet rollerine sık rastlanmaktadır (Lee, 2018). Türkiye ve İsviçre’deki ders kitaplarının karşılaştırmalı olarak ele alındığı Carlson ve Kancı (2017) tarafından yapılan araştırmanın sonunda İsviçre toplumsal cinsiyet eşitliği bakımından bir başarı öyküsüne sahip bir ülke, Türkiye ise ders kitaplarında erkeği ‘güçlü, savaşçı, koruyan’ kadını ise ‘zayıf ve korunmaya gereksinen’ olarak kodlaması nedeniyle İsviçre’nin epey gerisinde kalan bir ülke olarak görünmektedir.

Eğitimin iş gücüne yansımaları Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) 2018 Temmuz ayı iş gücü istatistikleri “iş gücüne dâhil olmama nedenleri” raporuna göre değerlendirildiğinde; 27.883.000 birey arasından iş gücüne katılmama nedeni olarak “ev işleriyle meşgul olma” nedenini gösteren birey sayısı

10.971.000'dir. Bu sayı, Türkiye'de iş gücüne katılmayan nüfusun %39,35'ini ev kadınlarının oluşturduğunu göstermektedir. Geriye kalan iş gücüne katılmama nedenleri ise eğitim-öğretim (3.811.000 birey), emekli olma (4.551.000 birey), çalışamaz halde (4.077.000 birey), mevsimlik çalışan (163.000 birey), iş bulma ümidi olmama (523.000 birey) ve diğer (3.787.000 birey) nedenlerdir (TÜİK, 2018a).

TÜİK'in "Cinsiyet ve Eğitim Durumuna Göre Aylık Ortalama Brüt Ücret ve Yıllık Ortalama Brüt Kazanç" başlıklı raporu ise en son 2014'te ilan edilmiştir. Bu rapora göre Türkiye'deki kadın ve erkek iş gücünün aylık brüt gelir ortalamaları Tablo 1'de verilmektedir.

Tablo 1.

TÜİK 2014 Raporuna Göre Cinsiyet ve Eğitim Durumuna Bağlı Aylık Ortalama Brüt Ücret (En Son İlan Edilen Rapor: 2014)

Kadın		Erkek	
Eğitim durumu	Brüt Kazanç	Eğitim durumu	Brüt Kazanç
İlkokul ve altı	1289 TL	İlkokul ve altı	1594 TL
İlköğretim ve ortaokul	1318 TL	İlköğretim ve ortaokul	1562 TL
Lise	1576 TL	Lise	1755 TL
Meslek Lisesi	1851 TL	Meslek Lisesi	2373 TL
Yüksekokul ve üstü	3470 TL	Yüksekokul ve üstü	4296 TL

Tablo 1'e göre, Türkiye'de erkek ve kadının eğitim durumları aynı olsa da kadın erkeğe göre daha az gelir elde etmektedir (TÜİK, 2018b). Tablo 1'e göre cinsiyetler arasındaki en büyük gelir farkı "meslek lisesi" ve "yüksekokul ve üstü" eğitim durumlarında gerçekleşmektedir. Ayrıca ilköğretim ve ortaokul, lise eğitim durumlarındaki ücretlerde de cinsiyet farkının etkisi dikkate değerdir.

Bu çalışmanın temel amacı Türkiye'deki eğitim ortamlarında kullanılan ortaokul matematik ders kitaplarındaki toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini betimlemektir. Araştırmanın problem cümlesi "Ortaokul matematik ders kitaplarındaki toplumsal cinsiyet görünümüleri farklılık göstermekte midir?" olarak belirlenmiştir. Bu problem bağlamında aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır.

1. Ortaokul matematik ders kitaplarındaki dilsel ve görsel metinlerde toplumsal cinsiyetlerin ailedeki rolleri nasıl betimlenmektedir?
2. Ortaokul matematik ders kitaplarındaki dilsel ve görsel metinlerde toplumsal cinsiyetlerin aile dışındaki toplumsal rolleri ve cinsiyetlerin işgücüne katılımları nasıl betimlenmektedir?
3. Ortaokul matematik ders kitaplarındaki dilsel ve görsel metinlerde toplumsal cinsiyetlerin gündelik yaşamdaki rolleri dilsel ve görsel açıdan nasıl sunulmaktadır?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu çalışmada, doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, yapılacak olan çalışma ile ilgili var olan kayıt ve belgeleri toplamaya ve bir dizgeye göre incelemeye dayalı bir analitik araştırma yöntemidir (Çepni, 2007: 33). Doküman inceleme, araştırma konusu ile ilgili bilgilerin bulunduğu görsel materyalleri (video, film, fotoğraf, resim vs.) ya da yazılı materyalleri (kitap, dergi, gazete vs.) incelemeye dayalı bir çalışmayı gerektirir (Yıldırım ve Şimşek, 2002: 140-143).

Veri Toplama Süreci

Bu çalışmada, 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Talim ve Terbiye Kurulu onaylı olarak ortaokullarda matematik ders kitabı olarak kullanılan 5. sınıf MEB Ders Kitapları (Cırtıcı, Gönen, Kavas, Özarslan, Pekcan ve Şahin, 2017), 6. sınıf Mega Yayıncılık (Güven, 2014), 7. sınıf Gizem Yayıncılık (Bilen, 2017) ve 8. sınıf Öğün Yayınları (Üstündağ Pektaş, 2017) eserleri incelenmiştir. Bu eserlerde, Lee ve Collins (2009), Marks, Lan ve Mchale (2009); World Bank (2011:198-253) ve Holmes (2009) de anılan toplumsal cinsiyet rolleri; (a) cinsiyetlerin aile içindeki rolleri (b) cinsiyetlerin aile dışındaki toplumsal rolleri ve işgücüne katılımları ve (c) cinsiyetlerin gündelik yaşamdaki rolleri sözü edilen ortaokul matematik ders kitaplarındaki metinlerde aranmış ve çözümlenmiştir. Ayrıca incelenen ders kitaplarındaki tüm soru/açıklama ve çözüm metinleri çözümlenmiştir.

Verilerin Analizi

Doküman incelemede ilk aşamayı, içerik çözümlemesi oluşturmaktadır. Araştırmacı, ulaşmak istediği amaca göre bazı kavramlar ya da başlıklar belirlemelidir. Bu kavramlar, çalışmaya başlanmadan önce ya da çalışma sürerken belirlenebilmektedir. İkinci aşamada, amaca ulaşmak için belirlenen bu kavramların ya da başlıkların dokümanlarda aranması ve çözümlenmesi gerekmektedir (Aktaş, 2016, s. 363-365). Bu çalışmada ortaokul matematik ders kitaplarındaki metinler çözümlenmiştir. Çözümlemede kullanılan toplumsal cinsiyet rolleri, Lee ve Collins (2009), Marks, Lan ve Mchale (2009), World Bank (2011:198-253) ve Holmes (2009) tarafından gerçekleştirilen çalışmalar temelinde oluşturulmuştur.

Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırma sonuçlarının geçerliği ve güvenirliliğini sağlamak için farklı stratejiler uygulanmıştır. Araştırmanın geçerliğini arttırabilmek için elde edilen sonuçların analitik bir gözle incelenmesi gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu çalışmada veri analiz sürecinde toplanan veriler araştırmacılar ve uzmanlar tarafından tanımlanmış, karşılaştırılarak, yorumlanarak ve araştırmanın amacı açısından değerlendirilmiştir. Puanlayıcı güvenirliliğini sağlamak amacıyla veriler üç uzman tarafından ayrı ayrı kodlanmış ve Fleiss Kappa kodlama güvenirliliği uyum yüzdesi indeksi kullanılarak hesaplanmıştır. %88,2 olarak bulunan uyum yüzdesi %70' ten daha yüksek olması sebebiyle kodlama güvenirliliğinin kabul edilebilir düzeyde sağlandığı söylenebilmektedir (Tavşancıl ve Aslan, 2001). Bu çalışmanın dilsel ve görsel metinlerinde kullanılmak üzere belirlenen kodlar ve kodların sınıflandırılması Tablo 2' de gösterilmektedir.

Tablo 2.

Verilerin Çözümlemesinde Kullanılan Kodlar ve Sınıflamalar

Kodlar	Kod Sınıflamaları		
	1	2	3
A. Dilsel kodlar	Cinsiyetlerin aile içindeki rollerine ilişkin dilsel kodlar	Cinsiyetlerin aile dışındaki toplumsal rollerine ya da iş gücüne katılımlarına ilişkin dilsel kodlar	Cinsiyetlerin gündelik yaşam içindeki rollerine ilişkin dilsel kodlar
B. Görsel kodlar	Cinsiyetlerin aile içindeki rollerine ilişkin resim/fotoğraf gibi görsel kodları	Cinsiyetlerin aile dışındaki toplumsal rolleri ve iş gücüne katılımlarına ilişkin resim/fotoğraf gibi görsel kodlar	Cinsiyetlerin gündelik yaşam içindeki rollerine ilişkin resim/fotoğraf gibi görsel kodlar

Tablo 2' de yer alan dilsel ve görsel kod sınıflamalarına göre her kod için aşağıda birer örnek çözümleme yapılmıştır.

Dilsel Kodlara İlişkin Örnek Çözümler

A1) Soru/açıklama/çözüm metinlerindeki bir tümcede kadın ve erkeklerin aile içindeki rollerine ilişkin kullanılan niteleyici ad ve eylem sözcükleri kodlanır.

Örnek Çözümleme: *Melek'in babası Melek'in odasını pembe boya ile boyayacaktır* (7. sınıf, s. 126) tümcesindeki **Melek, baba, pembe, boya-** sözcükleri çözümleme için ayrılmıştır. Tümcedeki Melek adlı özne konumunda kız çocuğu pembe ile baba sözcüğü ise boya- sözcüğü ile ilişkilendirilmiştir. Buna göre baba, evde boyama işi ile görevlidir; kız çocuğu konumundaki Melek'in odası ise pembe renge boyanacaktır.

A2) Soru/açıklama/çözüm metinlerindeki bir tümcede kadın ve erkeklerin aile dışındaki toplumsal rollerine ya da iş gücüne katılımlarına ilişkin niteleyici ad ve eylem sözcükleri kodlanır.

Örnek Çözümleme: *Kırtasiyeci Burhan Bey 273 koli defter satın alıyor* (5. sınıf, s. 52) tümcesinde Burhan Bey, erkek bir öznedir ve kırtasiyecilik (esnaf) mesleği ile ilişkilendirilmiştir. Buna göre kırtasiyecilik mesleği erkek özneyle birlikte sunulmuştur.

A3) Soru/açıklama/çözüm metinlerindeki bir tümcede kadın ve erkeklerin gündelik yaşam içindeki rollerine ilişkin niteleyici ad ve eylem sözcükleri kodlanır.

Örnek Çözümleme: *Fadime Nine aşure ayında hazırladığı 80 kâse aşurenin %55'ini komşulara dağıtacaktır* (7. sınıf, s. 157) tümcesinde Fadime Nine ile **aşure, hazırla- ve dağıt-** sözcükleri ile ilişkilendirilmiştir. Buna göre bir kadın özne olan Fadime Nine, aşure hazırlama ve onu dağıtma işiyle yani yemek yapma işiyle birlikte sunulmuştur.

Görsel Kodlara İlişkin Örnek Çözümler

B1) Soru/açıklama/çözüm amaçlı dilsel metinleri görsel bakımdan destekleyen bir fotoğraf/resim/çizimde kadın ve erkeklerin ailedeki rollerine ilişkin kullanılan renk, biçim, nesne vs. kodlanmaktadır. Örnek çözümleme Şekil 1'de verilmektedir.

Şekil 1. Görsel kod B1'e yönelik örnek çözümleme (8. sınıf)

Bu örnek resimde aile içindeki rolleri bakımından bir **kadın**, elinde **kepçe**, önünde bir **tencere**, arkasındaki **evye** ve onun üzerindeki **mutfak gereçleri** ile sunulmaktadır. Bu çizimle kadının aile içindeki geleneksel rolünün 'yemek yapmak' ile tanımlanması durumu söz konusudur. Kadın çizimi, pembe tonlarında boyanarak, kadın cinsiyetinin geleneksel olarak pembe renkle betimlenmesi durumunu yinelemiştir.

B2) Soru/açıklama/çözüm amaçlı dilsel metinleri görsel bakımdan destekleyen fotoğraf/resim/çizimde kadın ve erkeklerin aile içindeki toplumsal rollerine ya da iş gücüne katılımlarına ilişkin kullanılan renk, biçim, nesne vs. kodlanmaktadır. Örnek çözümleme Şekil 2'de verilmektedir.

Şekil 2. Görsel kod B2'ye yönelik örnek çözümleme (6. sınıf)

Bu örnek resimdeki özneler iki erkektir. Büyükbaba rolündeki erkek özne, tarlasını **dikenli tellerle** bölümlere ayırmakta olan bir çiftçi; torun durumundaki erkek özne de onu gözlemleme durumundadır. Erkek çocuğunun **mavi pantolonu** bulunmaktadır. Büyükbabanın **gömleği** de **açık mavidir**. Görüldüğü gibi toplumda erkeklerin geleneksel olarak mavi renkle betimlenmesi durumu, bu resimde de söz konusu olmuştur. **Çiftçilik** mesleğinin bu resimde erkek özneyle ilişkilendirildiği görülmektedir.

B3) Soru/açıklama/çözüm amaçlı dilsel metinleri görsel bakımdan destekleyen bir fotoğraf/resim/çizimde kadın ve erkeklerin gündelik yaşamdaki rollerine ilişkin kullanılan renk, biçim, nesne vs. kodlanmaktadır. Örnek çözümleme Şekil 3'te verilmektedir.

Şekil 3. Görsel kod B3'e yönelik örnek çözümleme (6. sınıf)

Şekil 3'te verilen örnek fotoğrafta **kadın** özne **sipariş veren** konumda sunulmuştur. Sipariş alan ise erkek öznedir. Bu durumda kadın gündelik yaşamda, **restoranda yemek yiyen** bir tüketici olarak sunulmaktadır. Erkek özne **siyah bir gömlek** giymekte, siparişleri yazmak için **sipariş defteri ve bir kalem** tutmakta ve **kırmızı tonlarında bir önlük** kullanmaktadır. Kadın öznenin ise **uzun saçları** ve **küpesi** olduğu görülmektedir. Bu renk, biçim ve aksesuarlar kadın ve erkeğin toplumdaki geleneksel görünümünü desteklemektedir.

BULGULAR

Bu çalışma kapsamında incelenen ortaokul matematik ders kitabındaki dilsel ve görsel metinler, yöntem bölümünde açıklandığı ve örneklendirildiği biçimde (a) cinsiyetlerin ailedeki rolleri (b) cinsiyetlerin aile dışındaki toplumsal rolleri ve cinsiyetlerin işgücüne katılımları (c) cinsiyetlerin gündelik yaşamdaki rolleri bakımından dilsel (eylemler, adlar, önadlar, belirteçler vb.) ve görsel (renk, biçim, nesne kullanımı vb.) kodlar üzerinden çözümlenmiş ve yorumlanmıştır.

a) Cinsiyetlerin aile içindeki rollerini yansıtan dilsel kodlara ilişkin bulgular

2017-2018 eğitim öğretim yılında kullanılmak üzere Talim ve Terbiye Kurulu tarafından onaylanan ortaokul matematik ders kitaplarında (5-8. sınıf) yer alan görsellerde kadınlar, erkeklerden yaşça küçük ve evde yemek hazırlarken görülmektedir. Baba ise satın alan, tamirat işlerinde becerikli bir insan olarak betimlenmektedir. Tablo 3'te bu betimlemeleri gösterir dilsel kod bulguları yer almaktadır.

Tablo 3.

Ortaokul Matematik Ders Kitapları Metinlerindeki Cinsiyetlerin Aile İçindeki Rollerine İlişkin Dilsel Kodlar (A1)

Cinsiyet	Toplumsal Roller
Kadın	Örnek 1: " Annem 34, ben 10 yaşındayım. Babam annemden 8 yaş büyük olduğuna göre babam kaç yaşındadır? (5. sınıf, s. 38)".
Kadın	Örnek 2: " Bir anne eşit büyüklükte iki tepsi börek yapmıştır (5. sınıf, s. 94)".
Erkek	Örnek 1: " Babası Gizem'e 1314 TL'ye yeni bir dizüstü bilgisayar almıştır (7. sınıf, s. 78)".
Erkek	Örnek 2: " Melek'in babası Melek'in odasını pembe boya ile boyayacaktır (7. sınıf, s. 126)".
Erkek	Örnek 3: " Kızının odasını pembe renge boyamak isteyen Rifat Bey... (7. sınıf, s. 153)".

Bu örnekler, alanyazında belirtilen, yani aile içi rollerde kadına ve erkeğe yüklenen rollerin basamaklıp olması durumuyla benzerlik göstermektedir.

b) Cinsiyetlerin aile dışındaki toplumsal rollerine ya da iş gücüne katılımlarını yansıtan dilsel kodlara ilişkin bulgular

Ortaokul matematik ders kitaplarında kadınlar yalnızca doktor, öğretmen ve reçel yaparak para kazanan bir kimse olarak yer almaktadır. Buna karşılık erkekler şapkacı, kırtasiyeci, sporcu, boyacı, yönetici, bilgisayar sarf malzeme satıcısı, marangoz, çiftçi gibi çok çeşitli meslek gruplarına ait insanlar olarak betimlenmektedir. Ayrıca erkeklere emekli ya da işsiz gibi nitelikler verilerek, erkeklerin iş gücüne geçmişte katılmış ya da şu an iş gücüne katılmamış olma durumları belirtilmiştir. Kadınların iş gücüne katılımı ise doktor, öğretmen ve reçel satıcısı görünümünde sunulmaktadır. Kadın doktorun hastasının da bir kadın öznenen seçildiği görülmektedir. Tablo 4'te cinsiyetlerin aile dışındaki rollerini ya da iş gücüne katılımlarına yönelik kod bulguları yer almaktadır.

Tablo 4.

Ortaokul Matematik Ders Kitapları Metinlerindeki Cinsiyetlerin Toplumsal Rollerine ve İşgücüne Katılımlarına İlişkin Dilsel Görünümler (A2)

Cinsiyet	Toplumsal Roller
Kadın	Örnek 1: " Doktor Güler Hanım gün boyunca belli aralıklarla hastası olan Hasibe Hanım'ın tansiyonunu ölçmüştür (7. sınıf, s. 229)". (Doktor)
Kadın	Örnek 2: " Ayşe Hanım reçel yapıp satmaktadır (8. sınıf, s. 202)". (Aşçı)
Erkek	Örnek 1: " Şapka üretimi yapılan bir fabrikadan ustabaşı olarak çalışan Mehmet Usta , her birinin içinde 65 tane şapka olan 43 tane koli hazırlıyor. Bu şapkaların taşıma işini yapacak olan Musa Usta , Mehmet Usta'ya ne kadar ürün teslim ettiğini sorduğunda Mehmet Usta yaklaşık 28000 adet şapka teslim ettiğini söylüyor (5. sınıf, s. 49)". (Ustabaşı)
Erkek	Örnek 2: " Kırtasiyeci Burhan Bey 273 koli defter satın alıyor (5. sınıf, s. 52)". (Kırtasiyeci)
Erkek	Örnek 3: " Bir basketbol maçında Ahmet 5 tane 3'lük, 12 tane ikilik sayı, Berkay 4 tane üçlük 9 tane ikilik sayı almıştır (6. sınıf, s. 28)". (Sporcu)
Erkek	Örnek 4: " Mahir Usta mavi, yeşil ve beyaz renkli boyaları karıştırarak 4,8 litrelik bir karışım yapmıştır (7. sınıf, s. 145)". (Boyacı)
Erkek	Örnek 5: " Onur iş ararken yandaki ilanları inceliyor (5. sınıf, s. 55)". (İşsiz)
Erkek	Örnek 6: " Ali Amca dikdörtgen biçiminde olan tarlasının büyük olan kısmına patates, küçük olan kısmına ise soğan ekecektir (6. sınıf, s. 23)". (Çiftçi)
Erkek	Örnek 7: " Bir ortaokulda 1'i kadın 3'ü erkek 4 idareci bulunmaktadır (6. sınıf, s. 161)". (Yönetici)
Erkek	Örnek 8: " Mehmet Bey , bilgisayar malzemeleri satan bir mağaza açmıştır (8. sınıf, s. 198)". (Bilgisayar Sarf Malzemecisi)
Erkek	Örnek 9: " Cengiz Usta , elindeki ahşap malzemenin üçte biriyle sandalye ve geriye kalan kısmının beşte biriyle çerçeve yaptı (8. sınıf, s. 216)". (Marangoz)
Erkek	Örnek 10: " Hasan Dede aylık maaşının 1/5'ini öğrenci olan torunlarına dağıtmaktadır (7. sınıf, s. 68)". (Emekli)
Erkek	Örnek 11: " Sami Dede bahçesinden topladığı fındıkları 2kg ve 3kg tartarak paketlemiştir (7. sınıf, s. 95)". (Çiftçi)

Erkek	Örnek 12: “ Mehmet Bey kenar uzunlukları 40m ve 30m olan dikdörtgen tarlasını köşelerinden iki eş parçaya telle ayırmak istiyor (8. sınıf, s. 153)”. (Çiftçi)
Erkek	Örnek 13: “ Beyza'nın dedesinin 5 ineği vardır (7. sınıf, s. 131)”. (Çiftçi)
Erkek	Örnek 14: “ Çiftçi Mehmet Bey yetiştirdiği 60 kg cevizi torbalara eşit miktarda satmak istiyor (8. sınıf, s. 12)”. (Çiftçi)

c) Cinsiyetlerin gündelik yaşam içindeki rollerini yansıtan dilsel ve görsel kodlara ilişkin bulgular

Ortaokul matematik ders kitaplarındaki cinsiyetler, güç ilişkilerine dayalı olarak erkek lehinde görülmektedir. Buna göre kadınlar yemek yapan, erkekler yemek yiyen; sporda kadınlar yürüyüş yapan erkekler maraton koşan durumdadır. Çiçek almak, çiçek yetiştirmek gibi incelik belirten eylemler ise daha çok kadınlarla anılmaktadır; yalnız bir kez bir 'dede' konumundaki erkek, çiçek almaktadır. Cinsiyetlerin gündelik yaşam içindeki rollerine ilişkin kodlarına ilişkin bulgular Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5.

Ortaokul Matematik Ders Kitapları Metinlerindeki Cinsiyetlerin Gündelik Yaşam İçindeki Rollerine İlişkin Dilsel Görünümler (A3)

Tür	Kadın	Erkek
Yemek	Örnek 1: “ Sena Hanım yaptığı böreğin 3 tepsisini misafirlere ikram etmiş, kalan tepsinin 3/8'ünü ailesiyle yemiştir (5. sınıf, s. 117)”. (Yemek yapmak)	Örnek 1: “ Ahmet ve Mustafa pizza yiyor (5. sınıf, s. 93)”. (Yemek yemek)
Yemek	Örnek 2: “ Duygu Hanım, yapacağı salata için 3kg salatalık ve 3kg domates alacaktı (6. sınıf, s. 23)”. (Yemek yapmak)	Örnek 2: “ Bir tepsi böreğin İlker 1/9'ini, Özgür 1/6'ini ve Murat bir kısmını yemiştir (5. sınıf, s. 110)”. (Yemek yemek)
Yemek	Örnek 3: “ Fadime Nine aşure ayında hazırladığı 80 kâse aşurenin %55'ini komşulara dağıtacaktır (7. sınıf, s. 157)”. (Yemek yapmak)	Örnek 3: “ Üç arkadaşın sipariş ettikleri 5 pizzanın 2 tam 5/6'ini Ali, 6/12'sini Mehmet yemiştir. Ali'nin yediği pizza miktarı Ayşe'nin yediği pizzadan 1/3 kadar fazladır (5. sınıf, s. 128)”. (Yemek yemek)
Yemek	Örnek 4: “ Arpa şehriye çorbası yapan Melahat Hanım 2 bardak şehriyeye 3 bardak su katmaktadır (7. sınıf, s. 177)”. (Yemek yapmak)	
Yemek	Örnek 5: “ Yoğurt çorbası hazırlayan Mehtap Hanım, 1 su bardağı yoğurda 7 bardak su katmıştır (7. sınıf, s. 180)”. (Yemek yapmak)	
Yemek	Örnek 6: “ Ayşen Teyze tarhana hazırlarken 1600 gr una 400gr süzme yoğurt katmaktadır (7. sınıf, s. 152)”. (Yemek yapmak)	
Yemek	Örnek 7: “ Esra Hanım, kilerdeki 12 kg fasulye ve 15 kg nohudu eşit hacimli kaplara hiç artmayacak şekilde koymak istiyor (8. sınıf, s. 20)”. (Yemek yapmak)	
Yemek	Örnek 8: “ Solmaz Teyze sütlaç yaparken 1,5 çay bardağı pirinç için 1lt süt kullanmıştır (7. sınıf, s. 144)”. (Yemek yapmak)	
Hobi	Örnek 1: “ Büşra Hanım her gün 7,8 km uzunluğundaki pistte yürüyerek 2,5 tur atıyor (6. sınıf, s. 131)”. (Yürüyüş)	Örnek 1: “ 4 kilometrelik bir maratonun 7/10 kilometrelik kısmını tamamlayan Semih'in kaç kilometrelik yolu kaldığını hesaplayalım (5. sınıf, s. 121)”. (Maraton koşu)

Hobi	Örnek 2: “ Hülya ile 11 arkadaşı birlikte tiyatro oyununa gidecektir (7. sınıf, s. 128)”. (Tiyatro)	Örnek 2: “ Saz kursuna giden Onur her hafta 2 türkü öğrenmektedir (7. sınıf, s. 133)”. (Saz çalmak)
Hobi	Örnek 3: “ Zehra Hanım 12 gül ve 18 laleyi vazolara eşit sayıda ve artmayacak şekilde paylaşmıştır istiyor (8. sınıf, s. 15)”. (Çiçek bakımı)	Örnek 3: “ Ahmet 6,3 metre uzunluğunda olan duvar rafının yanına 1,2 metre uzunluğunda bir rafi aralarında boşluk kalmayacak şekilde monte edecektir (5. sınıf, s. 158)”. (Tamir)
Hobi		Örnek 4: “ Asım Bey 45 metre karelik salonun tabanına 1/10 metre karelik eş parkeler döşetecektir (7. sınıf, s. 68)”. (Tamir)
Alışveriş	Örnek 1: “ Canan ’ın kumbarasında 12 lirası vardır. Canan almak istediği 35 liralık elbise için para biriktirmeye çalışıyor ve her haftanın sonunda kumbarasına 5 lira atıyor (5. sınıf, s. 24)”. (Alışveriş)	Örnek 1: “Bir mağazadan alışveriş yapan İbrahim yanda verilen ürünlerden satın almıştır: Gömlek 28 Lira, Pantolon 45 Lira, Ayakkabı 42 Lira (5. sınıf, s. 40)”. (Alışveriş)
Alışveriş	Örnek 2: “ Melis ’in almak istediği çantanın fiyatı 35 liradır (5. sınıf, s. 186)”. (Alışveriş)	Örnek 2: “ Sinan 10 tane lamba, 25 tane masa, 100 tane sandalye alacaktır (5. sınıf, s. 109)”. (Alışveriş)
Alışveriş	Örnek 3: “ Ayşe Hanım, pazarda 25 lira 5 kuruş, kasapta 33 lira 50 kuruş, bakkalda 8 lira 25 kuruş harcamıştır (5. sınıf, s. 135)”. (Alışveriş)	Örnek 3: “ Pazara giden Aykut, 2,5 kg domates... (6. sınıf, s. 143)”. (Alışveriş)
Alışveriş	Örnek 4: “ Esra ’nın topuklu ayakkabılarının sayısının topsuz ayakkabılarının sayısına oranı 3/5 ’tir (6. sınıf, s. 74)”. (Sahip olma)	Örnek 4: “ Hüseyin Bey sahip olduğu 600 metre kare arsanın 1/3 ’ünü eşi Ayşe Hanım’a, kalanın 1/2 ’sini oğlu Mustafa, geri kalanı ise kızı Bengü’ye devretmiştir (6. sınıf, s. 111)”. (Sahip olma)
Alışveriş	Örnek 5: “ Selin ’in oyuncak bebeklerinin sayısının, tokalarının sayısına oranı 3/5 ’tir (6. sınıf, s. 76)”. (Sahip olma)	Örnek 5: “ Utku ’nun 60, Ömer ’in 72 tane bilyesi bulunmaktadır (6. sınıf, s.113)”. (Sahip olma)
Alışveriş	Örnek 6: “ Ayşe Hanım ’ın bahçesi dikdörtgen şeklindedir (6. sınıf, s. 231)”. (Sahip olma)	Örnek 6: “ Emekli ikramiyesi alan Murat Bey, yatırım amaçlı bir arsa almıştır (7. sınıf, s. 156)”. (Alışveriş)
Alışveriş	Örnek 7: “ Merve, annesi için yaptırdığı bir buket çiçeğe 15 lira 75 kuruş verdi (5. sınıf, s. 159)”. (Alışveriş)	Örnek 7: “ Fehmi Dede bir çiçek serasından aldığı gül fidelerinin 5 tanesini dikmek için komşusuna hediye etmiştir (7. sınıf, s. 92)”. (Alışveriş)
Alışveriş		Örnek 8: “ Selami Bey bir daire almak için bir emlakçıyla anlaşmıştır (7. sınıf, s. 166)”. (Alışveriş)
Alışveriş		Örnek 9: “ Arabasını 30000 TL’ye satan Nedim Bey (7. sınıf, s. 173)”. (Alışveriş)

Tablo 5’te görüldüğü gibi gündelik yaşamda kadınlar evde yapılabilecek özellikle de yemek yapmakla; erkekler ise ev dışında yapılan çok çeşitli etkinliklerle sunulmuş, ilişkilendirilmiştir. Bunun yanı sıra erkekler fiziksel güç gerektiren etkinliklerde ve ekonomik bakımdan kadına göre daha pahalı alımlar yapabilen cinsiyet olarak kodlanmıştır. Kadınlar, çiçek, toka, ayakkabı vs. alabilirken; erkekler ev, arsa vs. alabilmektedir. Erkekler ev için gerekli tamir-bakım işleri yapabilmekte ve ağır sporlar yapmaktadırlar. Kadınlar yemek yapmakta ve hafif sporlar yapmaktadırlar.

Ortaokul matematik ders kitaplarındaki dilsel metinlerde görülen toplumsal cinsiyet rollerini örneklemek üzere, sözü edilen ders kitaplarındaki dilsel metinleri içerik bakımından desteklemek üzere hazırlanmış olan görsel metinlerden örnekler çözümlenmiştir. Görsel metinlerin çözümlenmesinde nesne görselleri, cinsiyetin belli olmadığı görseller ile matematiksel öğeleri içeren görseller analize dahil edilmemiştir. 5, 6, 7 ve 8. sınıf matematik ders kitabında yer alan yönergelerde kullanılan kız ve erkek öğrenci görsel sayıları farklılık göstermemesine rağmen içerisinde cinsiyetlerin yer aldığı toplam görsel

sayısının 5. sınıf ders kitaplarında %43'ünde, 6. sınıf ders kitaplarında %33'ünde, 7. sınıf ders kitaplarında %51'inde, 8. sınıf ders kitaplarında %36'sında cinsiyetlerin ailedeki rolleri, cinsiyetlerin aile dışındaki toplumsal rolleri ve cinsiyetlerin işgücüne katılımları ya da cinsiyetlerin gündelik yaşamdaki rolleri farklılaştığı belirlenmiştir. Tablo 6'da görsel metinlerdeki toplumsal cinsiyet kodlarına ilişkin örnekler yer almaktadır.

Tablo 6.

5, 6, 7 ve 8. Sınıf Matematik Ders Kitaplarındaki Toplumsal Cinsiyet Rollerini Yansıtan Görsel Metin Kodlarına (B1, B2, B3) İlişkin Örnekler

5. sınıf matematik ders kitabı görseli
(Kod B1 Örneği)

5. sınıf matematik ders kitabı görseli
(Kod B2 Örneği)

6. sınıf matematik ders kitabı görseli
(Kod B3 Örneği)

6. sınıf matematik ders kitabı görseli
(Kod B2 Örneği)

7. sınıf matematik ders kitabı görseli
(Kod B2 Örneği)

7. sınıf matematik ders kitabı görseli
(Kod B1 Örneği)

8. sınıf matematik ders kitabı görseli
(Kod B2- B3 Örneği)

8. sınıf matematik ders kitabı görseli
(Kod B1 Örneği)

Tablo 6'da görülen resim ve fotoğraflarda kadınlar aile içinde (B1), aile dışındaki toplumsal rollerinde ve iş gücüne katılım durumlarındaki rollerinde (B2), gündelik yaşam içindeki rollerinde (B3) ağırlıklı olarak pembe tonlarındaki renklerle ilişkilendirilmişlerdir. Kadınlar aile içinde mutfakta yemek yapmaktadırlar. Aile dışındaki toplumsal ortamlarda kadınların restoranda sipariş veren konumda olduğu görülmektedir; sipariş alan ise erkektir. Erkeklerin her türlü toplumsal rolde mavi ve siyah renkle betimlendikleri görülmektedir. Ancak aile dışındaki toplumsal ortamlarda ya da iş gücüne katılım durumlarında kadınlardan farklı olarak erkeklerin çok çeşitli etkinliklerle (traktör kullanan,

tamir yapan, zanaatkâr, garson, ofis çalışanı vb.) sunuldukları görülmektedir. Bir ofisin betimlendiği resim örneğinde ise erkek sayısının kadın sayısının üç katı olduğu görülmektedir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada Türkiye’de 2017-2018 eğitim öğretim yılında kullanılmak üzere Talim ve Terbiye Kurulu tarafından onaylanan ortaokul matematik ders kitaplarındaki (5-8. sınıf) dilsel metinlerin ve onları destekleyen görsel metinler çözümlenmiştir. Ortaokul matematik ders kitaplarındaki toplumsal cinsiyetin aile içi, aile dışı ve gündelik yaşam bağlamında çözümlenmesiyle elde edilen bulgular, ilgili alanyazın çalışmalarının sonuçlarıyla çoğunlukla örtüşmektedir.

Katada (2012), refah devleti aile modelinde erkeklere ekmek parası kazanma, kadınlara ise ev işlerini yapma rolü biçildiğini öne sürmektedir. Gouldming (2013) de kadınların üstlendiği ev içi sorumlulukların işgücünde parasal bir karşılığı olmadığını belirtmektedir. Bu belirlemelerle örtüşür biçimde bu çalışmada ele alınan ortaokul matematik ders kitaplarındaki dilsel ve görsel metinlerde yetişkin erkekler bir meslekle nitelendirilmesine karşın kadınlar daha çok ev içlerinde parasal karşılığı olmayan işlerle (yemek yapmak, çiçeklere bakmak vs.) nitelendirildikleri görülmektedir. Arnot ve Miles (2005) neo-liberal ülkelerde kadınların iş gücüne katılmasının desteklenmesine karşın kadınların bazı mesleklerde yoğunlaşmasına yönelik bir tutum izlendiğini (cam tavan-yatay ayrışım) ortaya koymaktadır. Bu çalışmada incelenen ortaokul matematik ders kitaplarında erkekler çok çeşitli meslek kollarıyla betimlenirken, kadınlar sadece doktor, öğretmen, ofis çalışanı ve reçel satıcısı olarak betimlendiği yani cam tavan-yatay ayrışımının incelenen ders kitaplarında söz konusu olduğu görülmektedir. Fosuah, Agyedu ve Gyamfi’nin (2017) vurguladığı, iş yerlerindeki yöneticilerin genellikle erkeklerden oluşması durumunun (cam tavan-dikey ayrışım) ortaokul matematik ders kitaplarında sıklıkla görüldüğü anlaşılmaktadır. Örneğin 6. Sınıf matematik ders kitabındaki bir soruda, erkek idareci sayısının kadın idareciden daha çok olduğu (1 kadın, 3 erkek) görülmektedir.

Alanyazın çalışmaları ders kitaplarında kadın ve erkeklerin basmakalıp rollerle betimlendiği, erkeklerin pantolon ve kısa saç, kadınların elbise, pembe ve uzun saçla özdeşleştirildiği; erkelere becerikli, güçlü ve zeki, kadınlara ise iyi huylu, neşeli ve zayıf niteliklerinin verildiği bulgulanmıştır (Carlson ve Kancı, 2017; Gouvias ve Alexopoulos, 2018; Lee, 2018; Yang, 2016; Biemmi, 2018). Bu bulgularla örtüşecek biçimde, bu çalışmada kapsamında incelenen ortaokul matematik ders kitaplarındaki dilsel ve görsel metinlerde kadınların ve kız çocukları elbise ya da etekle betimlendiği görülmektedir. Yalnızca bir beden eğitimi dersi görselinde kız çocuklarının eşofman giydikleri görülmektedir. Sözü edilen örnek resimde de kızların ve erkeklerin eşofmanları pembe ve mavi olmak üzere ikiye ayrılmıştır.

Çocuklar erken yaşlarda cinsiyet rolleriyle tanışmaktadır. Eğitim ortamlarında cinsiyetleri birbirinden ayırıcı kalıpların varlığına dikkat çeken Vatandaş (2007), David (2015), Fuller (2009) ve Porter’ın (1986) belirlemelerini destekler biçimde, ortaokul matematik ders kitaplarında dilsel ve görsel kodlamaların olduğu görülmektedir. Evdeki boya gibi tamir-bakım işleri babalar tarafından yapılmaktadır. Bunun yanı sıra evin mutfak alışverişini daha çok kadınlar yapmaktadır. Çiçeklerle kadınlar ve yaşlı bir bakıma fiziksel/toplumsal güç kaybına uğrayan erkekler ilgilenmektedir. Matematik kitaplarında kadınlar yemek yapmakla özdeşleşmişken; erkekler bu yemekleri yalnız yiyen konumdadır. Ortaokul matematik ders kitaplarında erkekler yemek yapma rolünde hiç betimlenmemiştir. Öte yandan ortaokul matematik ders kitaplarındaki dilsel ve görsel metinlerde erkek çocuklarının bilyeleri varken kız çocuklarının bebekleri ve tokaları vardır. Legewie ve DiPrete (2012) toplumsal cinsiyet rollerinin okul ortamlarında pekiştirildiğini öne sürmektedir. Buna göre bu çalışmanın sonuçları arasında ortaokul matematik ders kitaplarında toplumsal cinsiyet rollerinin pekiştirildiği söylenebilmektedir. Oysa ders kitabı yazarlarının matematik soruları hazırlarken toplumsal cinsiyet rollerini yinelemeyip bu kitapları hazırlarken kadın ve erkeğin eşit koşullarda yaşadığı bir dünyayı betimlemeleri gerekmektedir.

Lee ve Collins (2009) Hong Kong'ta, Foulds (2014) ise Kenya'da kadınların iş gücüne çok çeşitli mesleklerle katıldıklarını buna karşın ders kitaplarında kadın-erkek arasında mesleki dağılım bakımından kadın aleyhinde önemli dengesizlikler olduğunu bulgulamışlardır. Bu çalışma ise Türkiye'deki ortaokul matematik ders kitaplarında da bu durumun farklı olmadığını bulgulamıştır. İşgücüne katılanlar erkek olduğu için Türkiye'de okutulan ortaokul matematik kitaplarında erkekler arsa, dükkân ve ev gibi mülklere ve arabalara sahip iken kadınlar satın alınması daha kolay olan varlıklara sahiptir. Bunun yanı sıra bu kitaplardaki alışveriş içerikli matematik sorularında toplumsal cinsiyet rollerini onaylar biçimde kadınlar topuklu ayakkabı ve elbise, erkekler ise spor ayakkabı ve gömlek satın almaktadırlar. TÜİK 2014 cinsiyete göre iş gücü ücretleri istatistikleri, Türkiye'de kadın aleyhinde bir ücret dağılımının varlığına işaret etmektedir. Yine TÜİK 2018 Temmuz ayı cinsiyete göre iş gücüne katılım istatistiklerine göre Türkiye'de iş gücüne katılmayanların en yüksek oranını, ev işleri yapan kadınlar oluşturmaktadır. Bu istatistikler aslında ortaokul matematik ders kitaplarındaki iş gücü açısından varolan cinsiyet ayrımı durumunu doğrulamaktadır; ancak eğitim yalnızca toplumda var olanı yansıtmakla değil toplumu yeniden kurmakla da yükümlüdür.

Arl ve Mahlov (2012) kadınların girişimci değil erkeklerin boş bıraktığı alanları doldurmakta olduğunu ifade etmektedirler. Bun yanı sıra Goulding'in (2013, s. 113-114) ortaya koyduğu 'kadınların ev işleri ya da hasta bakımı gibi işleri yaptıkları ancak bu işler için ücret alamamaları' sorunu ortaokul matematik ders kitaplarında da gözlenmektedir. Ders kitaplarındaki iş gücü ve iş gücü ücretleri dengesizliklerini ortadan kaldırmak söz konusu olduğunda toplumda da cinsiyet eşitliği bağlamında olumlu bir değişimin ve dönüşümün olacağı varsayılmalıdır. Örneğin, ders kitaplarında cinsiyet eşitliğinin sağlanması bakımından eşsiz bir başarısı olan İsviçre'de Fahlgen ve Sawyer (2011) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada, akademik çalışmalarda cinsiyet belirten ifadelerin kullanılmaması gerektiği öne sürülmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na göre iş gücüne ve toplumsal yaşama erkekler kadar kadınların da katılma hakkı bulunması ile toplumsal yaşamda ve iş gücü ortamlarında yaratılan eşitsizliklerin yarattığı sorunlar karşılaştırılarak çözüm aranmaya öncelikle eğitimden başlamak gereklidir. Bu doğrultuda da ilk yapılacaklar arasında ders kitaplarındaki toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin giderilmesi olabilir. Ders kitaplarındaki dilsel ve görsel metinlerin toplumsal cinsiyet bakımından sorunsuz tasarlanmasının Türkiye'deki toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin ortadan kaldırılmasına kısa ve uzun vadede olumlu etkiler yapabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Acher, S. (1995). Gender and teacher's work. *SAGE Review of Research in Education*, 21(1), 99-162. <https://doi.org/10.3102/0091732X021001099>
- Ahl, H., & Marlow, S. (2012). Exploring the dynamics of gender, feminism and entrepreneurship: advancing debate to escape a dead end? *Organization*, 19(5), 543-562.
- Akdemir, B. & Duman, M. Ç. (2017). Kadın çalışanların performansında cam tavan sendromu engeli! *International Journal of Academic Value Studies (Javstudies)*, 3(15), 517-526, ISSN: 2149-8598.
- Aktaş, M. C. (2016). Nitel veri toplama araçları, (Ed. Mustafa Metin) *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, 3. Baskı, s. 337-371. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Arnot, M. (2006). Gender equality, pedagogy and citizenship: Affirmative and transformative approaches in the UK. *School Field*, 4(2), 131-150.
- Arnot, M. (2007). Education feminism, gender equality and school reform in late twentieth century England. In *International Studies in Educational Inequality, Theory and Policy*, 2(207-226). New York: Springer.
- Arnot, M., & Mac an Ghail, M. (2006). (Re) contextualising gender studies in education. *The RoutledgeFalmer Reader of Gender and Education*, 1-14.

- Annot, M., & Miles, P. (2005). A reconstruction of the gender agenda: the contradictory gender dimensions in New Labour's educational and economic policy. *Oxford Review of Education*, 31(1), 173-189.
- Biemmi, I. (2018). Gender in schools and culture: taking stock of education in Italy. *Gender and Education*, 27(7), 812-827.
- Bilen, O. (2017). Ortaokul matematik ders kitabı 7. Ankara: Gizem Yayıncılık.
- Bingöl, O. (2014). Toplumsal cinsiyet olgusu ve Türkiye'de kadınlık. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16(Özel Sayı I), 108-114.
- Carlson, M., & Kancı, T. (2017). The nationalised and gendered citizen in a global world - examples from textbooks, policy and steering documents in Turkey and Sweden. *Gender and Education*, 29(3), 313-33.
- Cırtıcı, H., Gönen, İ., Kavas, D., Özarlan, M., Pekcan, N. & Şahin, M. (2017). Ortaokul matematik ders kitabı 5. İstanbul: MEB ders kitapları.
- Commeyras, M., & Alvermon, D. (1996). Reading about women in world textbooks from one feminist perspective. *Gender and Education*, 8(1), 31-48.
- Çelik, T., Demirgüneş, S., & Türnüklü, A. (2016). Barış eğitimi kapsamında Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin incelenmesi, (Ed. Selahattin Dilidüzgün) *Kuram ve uygulama bağlamında Türkçe öğretimi*. Ankara. Anı Yayıncılık, ss. 241-251.
- Çepni, S. (2007). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş*, Trabzon: Celepler Matbaacılık.
- David, M. E. (2015). Women and gender equality in higher education? *Education Sciences*, 5, 10-25, doi:10.3390/educsci5010010.
- Demirgüneş S., Çelik, T., & İşeri, K. (2015). Türkçe ders kitaplarında akrabalık kavramları. *Researcher: Social Science Studies*, 3(5), 1-13.
- Drudy, S. (2008). Gender balance/gender bias: the teaching profession and the impact of feminisation. *Gender and Education*, 20(4), 309-323. <https://doi.org/10.1080/09540250802190156>
- Ecevit, Y. (2011). Toplumsal cinsiyet sosyolojisine başlangıç, Toplumsal cinsiyet sosyolojisi, *Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları*. ss. 2-32.
- Fahlgre, S., & Sawyer, L. (2011). The power of positioning: on the normalisation of gender, race/ethnicity, nation and class positions in a Swedish social work textbook. *Gender and Education*, 23(5), 535-548.
- Fosuah, J., Agyedu, G. O., & Gyamfi, E. O. (2017). Causes and effects of 'glass ceiling' for women in public institutions of the Ashanti Region, Ghana. *The International Journal of Business & Management*, 5(10), 257-266.
- Foulds, K. (2014). Buzzwords at play: gender, education, and political participation in Kenya. *Gender and Education*, 26(6), 653-671.
- Fuller, C. (2009). *Sociology, gender, and educational aspirations: girls and their ambitions*, London: Continuum. ISBN 978-0-8264-9938-7
- Gaskell, J. & Taylor, S. (2003). The women's movement in Canadian and Australian education: from liberation and sexism to boys and social justice. *Gender and Education*, 15(2), 151-168.
- Goulding, K. (2013). *Gender dimensions of national employment policies*, Geneva: Gender, Equality and Diversity International Labour Office.
- Gouviás, D., & Alexopoulos, C. (2018). Sexist stereotypes in the language textbooks of the Greek primary school: a multidimensional approach. *Gender and Education*, 30(5), 642-662.
- Guez, W., & Allan, J. (2000). *Gender sensitivity module 5*, Ag2i Communication, Unesco Zambia, Printed in France.
- Güven, D. (2014). Ortaokul matematik ders kitabı 6. Ankara: Mega Yayıncılık.

- Kang, M., Lessard, D., Heston, L., & Nordmaken, S. (2017). Introduction to women, gender, sexuality studies. *Women, gender, sexuality studies educational materials*. University of Massachusetts Amherst, DOI: <https://doi.org/10.7275/R5QZ284K>, ISBN 978-1-945764-02-8.
- Katada, K. (2012). Basic income and feminism: in terms of “the gender division of labor”. In *14th international congress of the basic income earth network, Munich, Germany* (pp. 14-16).
- Kostas, M. (2018). Snow white in Hellenic primary classrooms: children’s responses to non-traditional gender discourses. *Gender and Education*, 30(4), 530-548.
- Lee, J. F. K. (2018). Gender representation in Japanese EFL textbooks-a corpus study. *Gender and Education*, 30(3), 379-395.
- Lee, J. F. K., & Collins, P. (2009). Australian English-language textbooks: the gender issues. *Gender and Education*, 21(4), 353-370.
- Legewie, J., & DiPrete, T. (2012). School context and the gender gap in educational achievement. *American Sociological Review*, 77(3) 463-485. DOI: 10.1177/0003122412440802
- Marks, J., Lam, B. C., & McHale S. M. (2009). Family patterns of gender role attitudes. *Sex Roles*, 61(3-4), 221-234. DOI: 10.1007/s11199-009-9619-3
- MEB (2015). Eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliğinin geliştirilmesi projesi (ETCEP), Ankara: MEB Ortaöğretim Genel Müdürlüğü.
- Munavar, M. (2006). *Gender analysis of school curriculum and text books*, Pakistan: UNESCO.
- Porter, P. (1986). *Sociology of the school-gender and education*, Australia: Deakin University Press.
- Ridegeway, C. L., & Correll, S.L. (2004). Unpacking the gender system: a theoretical perspective on gender beliefs and social relations. *Gender & Society*, 18(4), 510-531. DOI: 10.1177/0891243204265269
- Seguin, R. (1989). The elaboration of school textbooks methodological guide-division of educational sciences, contents and methods of education, UNESCO.
- Sever, H. (2016). The comparison of glass ceiling perception of employees working in public and private enterprises. *American Journal of Industrial and Business Management*, 6, 577-588. <http://dx.doi.org/10.4236/ajibm.2016.65054>
- Sprague, J., & Kobrynowicz, D. (2006). A feminist epistemology. In *Handbook of the sociology of gender* (pp. 25-43). Springer, Boston, MA.
- Tan, M. G. (2011). Eğitim. (Ed. Yıldız Ecevit). Toplumsal cinsiyet sosyolojisi, ss. 84-104, *Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları*.
- Tavşancıl, E., & Aslan, E. (2001). *Sözel, yazılı ve diğer materyaller için içerik analizi ve uygulama örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayınevi.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2018a). Cinsiyet ve eğitim durumuna göre aylık ortalama brüt ücret ve yıllık ortalama brüt kazanç tablosu. 7 Aralık 2018 tarihinde www.tuik.gov.tr adresinden erişildi.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2018b). İşgücüne dahil olmayanların yıllara göre iş gücüne dahil olmama nedenleri tablosu. 7 Aralık 2018 tarihinde www.tuik.gov.tr adresinden erişildi.
- Uludağ, Z., & Tepe, N. (2018). Bazı değişkenler açısından milli eğitim müdürlüğü ile temel eğitim ve orta öğretim okul yöneticilerinin liderlik stilleri ve iş doyumunu düzeyleri: Amasya ili örneği, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37(1), 145-170.
- UNICEF Türkiye (2019). Kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın önlenmesi uluslararası sözleşmesi. 4 Şubat 2019 tarihinde www.unicef.org/turkey adresinden erişildi.
- Üstündağ Pektaş, Y. (2017). Ortaokul matematik ders kitabı 8. Ankara: Öğün Yayınları.

- Vatandaş, C. (2007). Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı. *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 35, 29-56.
- World Bank, S. (2012). Gender differences in employment and why they matter. *World Bank World Development Report*, 198-253.
- Yang, C. C. R. (2016). Are males and females still portrayed stereotypically? Visual analyses of gender in two Hong Kong primary English Language textbook series. *Gender and Education*, 28(5), 674-692.
- Yenice, N., Özden, B., & Hiğde, E. (2017). Ortaokul öğrencilerinin üstbilif farkındalıklarının ve bilimin doğasına yönelik görüşlerinin cinsiyet ve akademik başarılarına göre incelenmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36(2), 1-18.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2008). Nitel araştırma yöntemleri (7. Baskı). *Ankara: Seçkin Yayıncılık*. ISBN: 9781111148461.

Investigation of Linguistic and Visual Texts in Elementary School Mathematics Textbooks according to Gender Roles

Extended Abstract:

Gender is an unnatural supra-identity that compels individuals to certain patterns and acceptances by society according to their genders. With the elimination of gender inequalities in educational environments, it is ensured that individuals live in an equal and free world. Assigning stereotype gender roles to individuals at early ages cause them not to realize themselves in an equal and free manner.

Gender has become a field of research that is discussed by many sociologists but attracted the attention of many scientists. One of the areas of interest in gender is education. The extent to which education reinforces gender inequalities is being investigated. Studies mention the negative effects of prejudices that are presented to the children about the behaviour, personality and characteristics of the gender of women and men. On the other hand, education transmits universal and locally accepted culture and knowledge depending on the education policies in the country. Therefore, educational environments actually include gender roles that are accepted in society.

In order to eliminate gender inequalities in educational settings, curricula and course materials should be reviewed. According to Seguin (1989), the textbooks need to be designed in high quality in accordance with the curriculum; visuals and content should not be contradictory to the curriculum of the course, it should be edited in a language that teachers can easily use and guide students. Textbooks are also important sources in terms of describing the culture and values that society adopts predominantly. Again, textbooks are an important educational policy tool for the society to adopt or not to adopt gender equality. Textbooks should be designed in accordance with universal values in a way that does not include discrimination of universal language, religion and gender.

This study aimed to review elementary school mathematics textbooks and determine the appearance of social gender roles in these books. Several social gender research studies have been carried out with textbooks in the international literature, but there are few of these studies in Turkey. This study should be considered important as an effort to achieve gender equality in textbooks, which has been addressed even further with UNICEF's efforts in 2000, in Turkey.

This study was conducted with the data analysis method that is an analytical research approach. Four mathematics textbooks of the 5th, 6th, 7th, and 8th grades approved by Ministry of National Education Board of Education in Turkey were reviewed in the academic year of 2017-2018. Social and workforce roles attributed to men and women in the textbook texts examined in terms of concepts retrieved from the social gender literature were identified and compared.

It is observed in the textbooks that women are described as doctors, office employees and jam vendors as well as housewives who cook and do shopping and associated with the pink colour. On the other hand, it is seen that men are described with different professions from driver to stationer, farmer to school administrator.

In the literature, it is stated that men and women are identified by stereotyped roles, men are identified with trousers and short hair, women with dress, pink and long hair; it was found that men were given skilful, strong and intelligent qualities, and women were given good-natured, cheerful and weak qualities. In line with these findings, it is seen that linguistic and visual texts in the secondary school mathematics textbooks examined in this study show that women and girls are usually depicted in dresses or skirts. It is seen that girls wear tracksuits only in the image of a physical education lesson. In the example picture, the tracksuits of girls and boys are divided into two as pink and blue.

Children are introduced to gender roles at an early age. It is seen that there are linguistic and visual coding in secondary school mathematics textbooks in support of the studies that draw attention to the existence of gender separating patterns in educational environments. Repair and maintenance work such as paint at home is done by fathers. In addition, more women do the kitchen shopping of the house. The flowers are handled by women and men, who in some way suffer physical/social loss. In mathematics books, women are identified with cooking; men eat these dishes alone. In secondary school mathematics textbooks, men have never been described as cooking. On the other hand, linguistic and visual texts in secondary school mathematics textbooks contain marbles of boys while girls have babies and buckles. Legewie and DiPrete (2012) argue that gender roles are reinforced in school settings. Accordingly, it can be said that gender roles in secondary school mathematics textbooks are reinforced. However, textbook authors should not repeat their gender roles in preparing mathematical questions, but in describing a world in which men and women live under equal conditions.

The results obtained in this study coincide with the research studies of the relevant literature. Accordingly, females join workforce environments less frequently than males, and therefore, have a lower income than males. In accordance with the social stereotype descriptions, females buy clothes, toys, flowers and buckles whereas males purchase shirts, trousers, shoes, tables, chairs as well as high-cost properties such as houses, cars and lands in the elementary school mathematics textbooks. Such discriminations are the indicators that females are presented as housewives being weak and delicate in general while females are characterized by having a job, being powerful and taking the responsibility in these textbooks. To search for solutions by comparing the problems posed by the creation of inequality in Turkey Constitution according to labour and social life as much as men women in social life with no right to interfere and labour environment, it is first necessary to begin training. One of the first things to do in this respect is to eliminate gender inequalities in textbooks in terms of gender, linguistic and visual texts in the textbooks in the short and long term, to eliminate gender inequality in Turkey it is expected to have positive effects for designing smoothly.

Key Words: *Gender, Elementary mathematics textbooks, Mathematics education, Gender in education.*